

TEGEVUSARUANNE 2019. AASTA KOHTA

Riigikohtu ülesanded

Riigikohus on Eesti Vabariigi kõrgeim kohus, mille pädevus ja ülesanded on sätestatud põhiseaduses, kohtute seaduses ja kohtumenetluse seadustes. Põhiseaduse järgi on Riigikohus kassatsioonikohus ja põhiseaduslikkuse järelevalve kohus. Riigikohtu kui Eesti kõrgeima kohtu ülesanne on aidata kohtulahendite läbivaatamisega kaasa seaduste ühetaolisele kohaldamisele ja ühtse kohtupraktika kujundamisele. Samuti on Riigikohtu roll kaasa aidata õigusemõistmise korra kohase toimimise tagamisele kogu kohtusüsteemis, seda eelkõige kohtunike omavalitsuskogude tööd korraldades ja tagades.

2019. aasta menetlusstatistika

2019. aasta¹ kohtuasjade statistika pinnalt saab nentida, et töökoormus sarnanes eelneva aastaga. **2019. aastal** esitati **2813** menetlustaotlust (2018. aastal 2886 taotlust): 2626 menetlusloa taotlust ning 187 riigi õigusabi (RÕA) või menetlusabi taotlust. Kokku oli menetluses koos jäägiga **3321** taotlust (2018. aastal 3327 taotlust): 3121 menetlusloa taotlust ning 200 RÕA või menetlusabi taotlust.

Läbi vaadati **2864** taotlust (2018. aastal 2811 taotlust): 2683 menetlusloa taotlust ning 181 RÕA või menetlusabi taotlust. Läbivaadatud **menetlusloa** taotlustest otsustati menetlusse võtmine **2389** taotluse (2018. aastal 2309 taotluse) osas, millest võeti menetlusse **313** taotlust, s.o **13%** (2018. aastal 316 ehk 14%). Ülejäänud taotlused kas tagastati, jäeti läbi vaatamata või loobuti taotlusest.

Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium vaatas **2019. aastal** läbi **43** asja (2018. aastal 6 asja). Lisaks vaadati üldkogus läbi **2** põhiseaduslikkuse järelevalve asja. Läbivaatamatult tagastas kolleegium **8** taotlust ning jättis rahuldamata **28** taotlust. Rahuldati **9** taotlust.

Kohtu tegevust iseloomustav näitaja on jõudlus, mis on aasta jooksul läbivaadatud taotluste suhe samal perioodil sisse tulnud taotluste arvu. Riigikohtu jõudlus menetlustaotluste läbivaatamisel **2019. aastal oli 102% (2865 : 2813)**. 2018. aastal oli jõudlus 97% (2811 : 2886). 2017. aastal oli jõudlus 103% (3260 : 3167).

Riigikohtu personal

2019. aastal oli Riigikohtu struktuuris 107 ametikohta, sh 19 riigikohtuniku kohta. Tööjõu voolavus oli 11,6%, vabatahtlik voolavus 7,7%. Riigikohtust lahkus 2019. aasta jooksul 12 teenistujat ning tööle asus 12 teenistujat.

2019. aasta algul lahkus ametist Riigikohtu esimees Priit Pikamäe. Uueks Riigikohtu esimeheks sai senine tsiviilkolleegiumi esimees Villu Kõve, tema ametiaeg algas 4. veebruaril 2019 ja kestab üheksa aastat. Kolm kohtunikku suundusid pensionile, aasta jooksul asus ametisse neli uut riigikohtunikku.

Kokkuleppel Justiitsministeeriumi ning I ja II astme kohtutega sõlmiti 2019. aasta suvel koostöömemorandum tagamaks ühtne kohtute kommunikatsioon. Selle alusel loodi Riigikohtu juurde kohtute kommunikatsiooni juhi ametikoht, mis täideti alates 1. oktoobrist 2019. Kommunikatsioonijuhi põhiülesanne on Eesti kohtute kommunikatsioonistrateegia kujundamise ja ajakohastamise koordineerimine koostöös kohtutega, kohtute strateegiline nõustamine ja toetamine avalike suhete küsimustes ning kriisiolukordade kommunikatsiooni

¹ Detailne menetlusstatistika 2019. aasta ja eelnevate aastate kohta kolleegiumide lõikes on kättesaadav Riigikohtu veebilehel: <https://www.riigikohus.ee/et/riigikohus/statistika>. <https://www.riigikohus.ee/et/riigikohus/statistika>.

juhtimine. Selle ülesande täitmiseks eraldas Justiitsministeerium Riigikohtule kohtute kommunikatsiooni juhtimise ja kommunikatsioonialase tegevuskava elluviimiseks vahendid järgmiselt: 2019. aastal vahendite ümbertõstmise summas 10 436,40 eurot Justiitsministeeriumi eelarvest Riigikohtu eelarvesse. Alates 2020. aastast tagab Justiitsministeerium memorandumiga kokku lepitud tegevuste elluviimiseks vajalike vahendite olemasolu Riigikohtu eelarves vähemalt summas 59 745 eurot iga-aastaselt.

Riigikohtu hoonete renoveerimine

2018. aastal viidi läbi ehitushange Riigikohtu hoonete renoveerimiseks. Ehitushanke võitis Tartu Ehitus AS. Ehitustööd toimusid jaanuarist 2019 kuni veebruarini 2020. Ehitustööde kogumaksumuseks kujunes 6 709 366,07 € koos km-ga. Riigikohtu hoonete põhjalike renoveerimistööde käigus ühendati kaks hoonet aatriumiga, et parandada küllastajate turvakontrolli ja liikumisteid nii kasutajatele kui küllastajatele, loodi erineva tasemega liikumistsoonid parema turvalisuse tagamiseks ning füüsilise kaitse meetmete parandamiseks, rajati liikumisteed puuetega inimestele, sh ehitati liftid, võeti kasutusele kaugküte (hooned olid siiani elektrikütel), ehitati ventilatsiooni- ja jahutussüsteem. Rekonstrueeriti tugev- ja nõrkvoolusüsteemid ja fassaad, rajati välisvalgustus. Hoone sai uue katuse, uued aknad ja ukсед. Siseviimistlustööde käigus paigaldati uued põrandad, valgustid jms. Sisustamishange viidi läbi 2019. aastal, selle võitis Standard AS ning selle tulemusena sõlmiti sisustusleping summas 594 058,68 € koos km-ga. Sisustamine algas veebruaris 2020 ja kestis 6 nädalat.

Ehitustööde toimumise ajaks kolis Riigikohus asenduspinnale asukohaga Veski 32 Tartu (endine ERM peahoone).

Ehitustööde kestuseks oli planeeritud 406 päeva (13 ja pool kuud),. Ehitustööd anti üle vastavalt algselt ajakavale. Riigikohus kolis tagasi ja alustas tööd Lossi 17 hoones 23. märtsil 2020.

Riigikohtu praktika kättesaadavus

Riigikohtu lahendid avaldatakse Riigikohtu veebilehel koos märksõnade ja annotatsioonidega. Veebilehel toimib lahendite otsing ning koos märksõnastiku ja annotatsioonidega on tagatud ülevaade Riigikohtu seisukohtadest ning nende lihtne leitavus. 2019. aastal jätkati kohtupraktika analüüside, Riigikohtu aktuaalse praktika ülevaadete koostamist ja nende veebilehel kättesaadavaks tegemist. Veebilehel tehti 2019. aastal väiksemaid töid, mis täpsustasid ja parandasid info kättesaadavust menetluses olevate kohtuasjade kohta.

Kohtunike täiskogu

8. veebruaril 2019 toimus Tartus Eesti kohtunike 18. aastakoosolek, mille keskne teema oli kohtulahendi kvaliteet. Kohtunike täiskogu koguneb kord aastas ja sinna kuuluvad kõik ametis olevad kohtunikud. Kohtute seaduse järgi esinevad täiskogul ettekannetega Riigikohtu esimees ja justiitsminister, kuid lisaks neile on ka teisi ettekandjaid ja toimub paneeldiskussioon. Arutatakse õigusemõistmise probleemide, kohtute ja kohtuniku tööga seotud küsimuste üle, samuti valitakse kohtunike omavalitsuskogude liikmed ning esindajad teiste õiguskutsete eksami-, kutsesobivus- ja distsiplinaarkomisjonidesse. Seekordsel täiskogul otsustati muu hulgas luua kohtunikonnasisene eetikanõukogu. See on nõuandev kogu, kuhu kohtunikud saavad pöörduda igapäevaelus ja -töös tekkivate eetiliste dilemmadega. Kohtunike eetikanõukogu poole saab kohtunik pöörduda teda puudutavas küsimuses arvamuse saamiseks, ent nõukogu võib anda ka soovitusi omal algatusel. Eetikanõukogu arvamused ja soovitused avaldatakse Riigikohtu veebilehel. Eetikanõukokku kuuluvad kohtunike täiskogu valitud viis praegust või endist kohtunikku.

Kohtunike distsiplinaarkolleegiumi ja kohtunikueksamikomisjoni teenindamine

Lisaks kohtunike täiskogu korraldamisele teenindab Riigikohus kohtunike distsiplinaarkolleegiumi, kes arutab kohtunike distsiplinaarasju. 2019. aastal algatati kohtunike suhtes 2 distsiplinaarmenetlust. Lisaks menetles kolleegium 2018. aasta lõpus algatatud distsiplinaarasju ühe kohtuniku suhtes.

Samuti teenindab Riigikohus kohtunikueksamikomisjoni, mille ülesanded on I ja II astme kohtunikukonkursside läbiviimine, kohtunikueksami korraldamine ja alla kolmeaastase staažiga kohtunike kohta arvamuste kogumine. Kohtunikueksamit korraldab kohtunikueksamikomisjon kaks korda aastas: kevadel ja sügisel. 2019. aastal saabus 35 eksamile lubamise taotlust, eksamid sooritas positiivselt 10 eksamitegijat. Kohtunike konkursse kuulutati välja viis: kolm kevadel ja kaks sügisel, nende konkurssidega sooviti täita 18 kohtunikukohta. Kandideerimisavaldusi esitati 91, keskmine konkurss oli viis kandidaati ühele kohale. 2019. aasta lõpu seisuga oli ametis 32 alla kolmeaastase staažiga kohtunikku.

Kohtunike ja kohtuteenistujate koolitamine

Kohtunike koolitamise eest vastutav kohtunike koolitusnõukogu kiitis heaks 2019. aasta koolitusprogrammi täitmise aruande ning kinnitas 2020. aasta koolitusprogrammi.

2019. aastal korraldati 56 koolitust ja ümarlauda, mille kestus oli kokku 70 koolituspäeva. 197 erinevat kohtunikku osales Riigikohtu õigusteabe- ja koolitusosakonna korraldatud koolitustel ja ümarlaudadel. Kokku osaleti nimetatud koolitustel 2192 korral. Osalejate hinnangul vastasid 2019. aasta koolitused ootustele ning koolitajatega oldi rahul.

2020. aastal on plaanis uue kohtunike koolituse kodulehe valmimine, mis loodetavasti hõlbustab materjalide paremat kättesaadavust. Lisaks koondatakse uuele kodulehele kõigi seni toimunud koolituste materjalid.

Riigikohus võtab jätkuvalt aktiivselt osa Euroopa Õiguslase Koolituse Võrgustiku (EJTN) tööst. Riigikohus oli kuni 2019. aastani Rahvusvahelise Õiguslase Koolituse Organisatsiooni (IOJT) liige, kuid astus sealt välja. Väljaastumise tingis 2018. aastast kehtestatud liikmetasu suurus - 1000 dollarit aastas. Arvestades IOJT liikmeks olemise praktilise väärtuse puudumist, astus Riigikohus koolitusnõukogu heakskiidul IOJT-st välja.

Riigikohus toetab kohtunike osalemist väliskoolitustel. Suurem osa nendest on EJTN-i ning Euroopa Õiguse Akadeemia (ERA) korraldatud koolitused. Samuti toetati Eesti halduskohtunike osavõttu Euroopa Halduskohtunike Ühingu (AEAJ) üritustest. Lisaks said kohtunikud osaleda hospitatsiooniprogrammi raames Saksamaal ja „Open Worldi“ programmi kaudu USA-s. Riigikohtu kaudu osaleti väliskoolitustel 107 korda.

Riigikohus jätkas kohtuteenistujate õiguskoolituste läbiviimist Justiitsministeeriumiga sõlmitud lepingu alusel Justiitsministeeriumiga. Kohtuteenistujate õiguskoolituste sihtgrupp on istungisekretärid, referendid ja kohtunikuabid. 2019. aastal toimusid koolitused andmekaitseõigusest, kriminaal- ja väärteomenetlusest, halduskohtumenetlusest, perekonnaõigusest, tsiviilkohtumenetlusest ja asjaõigusest, kokku kaheksal koolituspäeval.

Kohtute esimehed ja kohtunikud rõhutavad igal aastal koolitusprogrammide tagasisidet andes vajadust pöörata kohtujuristidele suuremat tähelepanu. Senine mudel, kus kohtujuristid osalevad kohtunike koolitustel vabade kohtade olemasolul, ei ole piisav ega jätkusuutlik. Samuti ei ole õige kasutada kohtunike koolitamiseks ettenähtud raha teiste sihtgruppide koolitamiseks. Paraku ei ole senini leitud lahendust, kuidas kohtujuristide koolitamist rahastada. Kohtujuristide koolitamise eest vastutab jätkuvalt Justiitsministeerium. Riigikohus ja koolitusnõukogu töötavad kohtujuristide koolitusvõimaluste parandamise ja terviküsteemi loomise nimel edasi.

Eesti juristkonna õiguskoolituste kvaliteedi edendamiseks leppisid kohtunike koolitusnõukogu, Eesti Advokatuur ja prokuratuur 2019. aasta maikuus kokku koolituskoostöö lähtealustes ning heas tavas. Koostöökokkuleppe tulemusena on kohtunikel alates 2019. aastast avanenud võimalus osaleda nii prokuratuuri kui ka advokatuuri koolitustel. Kohtunikud osalesid huviga advokatuuri koolitustel (21 osalejat), kuid prokuratuuri koolituste vastu jäi huvi kesiseks (kaks osalejat). Nii prokuröridel kui ka advokaatidel oli suur huvi kohtunike koolituste vastu – osales 24 prokuröri ja 40 advokaati, lisaks kümme prokuröri ja kaheksa advokaati ümarlaudadel.